

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

**למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת חורניים בשנת תשנ"ט**

רשימה קודמת:

**אסיא עא-עב (כרך י"ח, חוב' ג-ד), שבט תשס"ג, עמ' 159-202
לעיל עמ' 353-392**

תוכן הפרקים

17 - 1	1. תפילין, תפילה, ברכות
53 - 18	2. שבת
76 - 54	3. מועדים
111 - 77	4. איסור וטהרה
126 - 112	5. נדרים, כיבוד אב, מילה
185 - 127	6. חולים ורופאים, השתלות
213 - 186	7. אישות, הפריות
236 - 214	8. נישואין וגירושין
247 - 237	9. נזיקין

רשימת הספרים וכתבי העת

הרב ישראל יעקב פישר, ירושלים	1. אבן ישראל ח
הרב ישראל פסח פיינהנדלר, ירושלים	2. אבני ישפה ג
קובץ לעניני הלכה ומנהג, מאנסי	3. אור ישראל
מפיצי אור השבת, ניו יורק	4. אור השבת
ישיבת כסא רחמים, בני ברק	5. אור תורה
המכון ע"ש ד"ר פלק שלזינגר ז"ל לחקר הרפואה עפ"י התורה ליד המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים	6. אסיא
המועצה הדתית, חיפה	7. ארחות
הרב אברהם יפה-שלזינגר, ג'נבה	8. באר שרים ה
הרב שלמה צדוק, בני ברק	9. בארות שלמה א
אוניברסיטת בר אילן, רמת גן	10. בדד
מוסדות קרלין סטאלין, ירושלים	11. בית אהרן וישראל
הרב שאול ישראלי, ירושלים	12. במראה הבזק ג
ישיבת בני ציון, ירושלים	13. בני ציון א
הרב בניהו דיין, ירושלים	14. דברי בניהו ג
רבי יקותיאל יהודה הלברשטם, נתניה	15. דברי יציב
הרב יוסף גרינוולד, ברוקלין	16. ויען יוסף ג
הרב רפאל אייפרס, אמשטרדם	17. ושב ורפא ב
בית מדרש ישיבת אליהו שלוחת מכון ירושלים, חולון	18. זכור לאברהם
הרב חנוך הניך פדבה, לונדון	19. חשב האפוד ג
הרב נתן אורטנר, לוד	20. יד נתן
מאסף תורני, ניו יורק-ירושלים	21. ישורון
הרב יצחק שמואל שכטר, נתניה	22. ישיב יצחק א
הרב מאיר אמסל, ברוקלין	23. המאור
ישיבת המאירי, ירושלים	24. המאיר לארץ
אגודת ישראל העולמית, ירושלים	25. המודיע
הוצאת מוריה, ירושלים	26. מוריה

27. **מורשתנו** בית המדרש הממ"ד למורים, רחובות
28. **מחשבת חיים** הרב משה חיים שמרלר, ציריך
29. **מנחת שלמה ב-ג** הרב שלמה זלמן אוירבך, ירושלים
30. **מנחת שמואל ב** הרב שמואל פנחס, ירושלים
31. **מעגלים** ישיבת הקיבוץ הדתי, מעלה גלבוע
32. **מעשה נסים** הרב נסים הכהן, בני ברק
33. **משפטיך ליעקב ג** הרב צבי יהודה בן יעקב, רכסים
34. **ניצוצי אור** כולל מעלות הראי"ה, מעלות
35. **נר יום טוב ח** ישיבת שמחת יום טוב, תל אביב
36. **עטרת שלמה ד** לזכר רש"ז אוירבך, מכון מדעי טכנולוגי להלכה, ירושלים
37. **עיונים במשפט עברי ובהלכה** אוניברסיטת בר אילן, רמת גן
38. **עלה עזרא** לזכר הרב עזרא עטיה, ירושלים
39. **העמק** כולל יראי ה', ירושלים
40. **הפרדס** הרב שמחה עלברג, ברוקלין
41. **פירות אילן** הישיבה התיכונית-מדעית בר-אילן, תל אביב
42. **פרי איתן** הרב אברהם אפרים רוזינג, בני ברק
43. **צהר** מכון הלכתי-אקטואלי דרך אליעזר, ירושלים
44. **קול התורה** מחלקת החינוך של אגודת ישראל באירופה, לונדון
45. **שורת הדין ה** מכון שער המשפט, ירושלים
46. **שושנת העמקים** לזכר הרבנית זילברשטיין, בית הרפואה מעייני השועה, בני ברק
47. **שיח תפלה** לזכר הב' חיים שמואל טשזנר, בני ברק
48. **שמחה לאי"ש** הרב יצחק אפרים אבא שאול, ירושלים
49. **שמחת יצחק** מוסדות שמחת יצחק, ביתר עילית
50. **שמחת כהן** הרב רחמים חי חויתה כהן, ג'רבה-ברכיה, תשנ"ז

היכל שלמה, ירושלים	51. שנה בשנה
הרב רחמים זיאת, בני ברק	52. שער הרחמים א
ישיבת בית שערים, ברוקלין	53. שערי הלכות
רבני אירופה, ירושלים	54. שרידים
מכון התורה והארץ, נוה דקלים	55. התורה והארץ
מכון צומת, אלון שבות	56. תחומין יט
	מפתח השמות
בוקשפן, ר' טוביה 37	אבא שאול, ר' יצחק אפרים 104,
בזק, יעקב 170	114
בינשטוק, ר' אברהם יונה 20	אבינר, ר' שלמה 100
בירנבוים, ר' בנימין 105	אברהם, סופר אברהם 146
בלייך, ר' יהודה דוד 171	אברמובסקי, בנימין 152
בן זכרי, ר' יצחק 80	אדלר, ר' יוסף צבי 140
בן יעקב, ר' צבי יהודה 230, 237	אוברלנדר, ר' חיים 184
בן שרה, ר' ידידיה 136	אורבך, ר' שלמה זלמן 32, 36,
בנר, ר' אוריאל 115, 247	186, 130, 81, 76, 57
בקשי דורון, ר' אליהו 199	אורטנר, ר' נתן 166
גוטפרוינד, ר' חיים יוסף 139	אייפרס, ר' רפאל 6, 21, 53, 71,
גולדברג, ר' זלמן נחמיה 151,	89, 94, 98, 120, 124, 145,
242, 221, 183	154, 155, 160, 183, 185, 189,
גורן, ר' שלמה 159	195, 197, 201, 203, 207, 210,
גזונדהייט, בני 2	213, 219, 229, 231
גליק, שמעון 172	אלטר, ר' יהודה אריה 88
ג'קסון, שלמה סטיב 38	אליהו, ר' מרדכי 146, 181
גרודזינסקי, ר' צבי 141	אלישיב, ר' יוסף שלום 3, 165
גרוס, ר' מרדכי 95	אמסל, ר' מאיר 111
גרינבוים, ר' אליעזר 13	אנגלרד, ר' שלמה 54
גרינולד, ר' יוסף 65	אנצ'לוביץ, ר' אלישע 220
גשטטנר, ר' נתן 40	אפשטיין, ר' יעקב 126
דיין, ר' בניהו 64, 116, 216	אריאל, ר' יעקב 198
	בוקובה, ר' אברהם 62

- הגר**, ר' יצחק מאיר 87
הופמן, ר' יצחק יעקב 35
היימן, ר' שמאי עופר 10
 הלברשטם, ר' יקותיאל יהודה
 192, 193, 196, 214, 215, 218,
 224, 234
הלפרין, ר' לוי יצחק 46, 49, 156
הלפרין, ר' מרדכי 99, 135, 151,
 246
הנדלר, ר' יחיאל מיכל 52
וונזר, ר' יוחנן 79
וונזר, ר' שמואל 98, 117
וונדר, ר' מאיר 135
וינוגרד, ר' משה 54
וינר, ר' יעקב 158
וסרמן, ר' יחיאל מיכל 108
זונבנד, ר' דב רפאל 54
זיאת, ר' רחמים 73
זילברפרב, ר' יוסף 16, 61, 164
זילברשטיין, ר' יצחק 12, 39, 66,
 131, 133, 168
זנד, ר' יהושע זאב 101
זנדר, ר' משה פנחס 110
טבנקין, חוה 163
טהרני, ר' דוד 118, 175
טויסיג, ר' יחיאל 37
טוקצינסקי, ר' יחיאל מיכל 72
טוקר, ר' אליעזר חיים 200
טשרניאק, ר' שלום שכנא 143
יברוב, ר' נחום 128
יוסט, ר' מאיר 195
יוסף, ר' עובדיה 125
יפה-שלוזינגר, ר' אברהם 7, 17,
 217
יפת, ר' ישראל 33
ישראלי, ר' שאול 23, 92, 107, 119,
 123, 157, 180, 182, 204, 205
הכהן, ר' כלפון משה 109
כהן, ר' מנחם שמואל 45
הכהן, ר' נסים 8
כהן, עדי 31, 129
הכהן, ר' רחמים חי חויתה 77,
 78, 82, 96, 106, 109, 113
כהן-דורס, ר' שלמה 177
לאו, ר' דוד 44
לבנון, ר' דוד 190, 226
לוי, אורי 99
לוי, יהודה 208
לוינגר, ר' ישראל מאיר 195
לנדאו, ר' דב 29
מאזוז, ר' מאיר 73
מאיר, ר' אברהם שלמה 132
מגליד, ר' צבי הירש 112
מחפור, ר' שלמה יוסף 118
מיטס, דינה 132
מילר, ר' אשר זליג 58
מלאך, דניאל 209
מלבי"ם 131
משאש, ר' שלום 22
ר' משה יצחק אביגדור 5
נויבירט, ר' ברוך 91
נמיר, סודי 151

- סגל**, ר' שלום מרדכי 240
עדם, ר' יהודה 60
עטיה, ר' עזרא 85, 227
עמיאל, ר' משה 146
פדבה, ר' חנוך הניך 4, 50, 59, 75, 228, 103, 102, 97
פויסט, ר' יעקב 30
פורת, חנן 246
פינהנדר, ר' ישראל פסח 1, 9,
 15, 26, 47, 95, 243
פישר, ר' ישראל יעקב 25, 42, 86,
 121, 153, 162, 179, 194
פישר, ר' מאיר 69
פנחס, ר' שמואל 222
פרגר, קנט מ 2
פרידלנדר, ר' אברהם יהושע השל
 127
פרנק, ר' צבי פסח 236
פרץ, ר' ראובן 70
צדוק, ר' שלמה 191, 223
קורצטג, ר' אביעד אברהם 202
קירש, ר' אברהם יהושע השל 48
קסלר, ר' נתן 238
קפלן, ר' שמואל 147, 150, 174, 176
קרלנשטיין, ר' חנוך הניך 244
רובין, ר' אברהם 84
רוז, ר' אהרן 143
רוזינג, ר' אברהם אפרים 93
רוזן, שלומית 117
רוזנבוים, ר' שרגא פייבל 221
רוזנרטן, דרור 188
רוט, ר' אליעזר 34
רוטנברג, ר' ישעיהו 27
רויטנברג, ר' מיכאל שאול 169
רוטנר, בלומה 167
ריזל, ר' משה יוסף 24, 43, 148
רייך, ר' אהרן 63
רייכר-עתיר, רבקה 206
שאנן, ר' חיים שלמה 232
שולמן, ר' שמריה 134
שטובי, מרדכי 142
שטינברג, אברהם 55, 146, 151
שטרן, ר' שלמה 178
שטרן, ר' שמואל אליעזר 19
שינברג, ר' חיים פנחס 165
שיף, ר' יצחק 11
שכטר, ר' יצחק שמואל 212, 225,
 235, 241, 245
שלוש, ר' שלמה 14, 56, 68,
 122, 144, 161, 173, 187,
 233
שמרלר, ר' משה חיים 18, 28,
 41, 51, 67, 74, 83
שניבלג, ר' שרגא פייביש 120
שנייד, ר' אברם יצחק 90
שניצר (וייס), חיה 149
שפיץ, ר' צבי 239
שרשבסקי, ר' יהודה א 132

מפתח הענינים

אבהות 189, 190, 226; אבקה 50; אבר 146, 181; אוזניים 21, 111;
 אולטרה-סאונד 179; אונאה 215; אח 162; אחות 201; איטר 3-6, 75, 218;
 איידס 123, 217; אילם 126; אירוסין 219; אכילה 34; אלרגיה 240;
 אמבולנס 238; אצבע 15, 185; ארכיאולוגיה גנטית 188; אשכים 192;
 אשר יצר 2.

בדיקות 44, 45; בדיקת חמץ 54; בהמה 195; בטן 34; ביבליוגרפיה 135;
 ביופסיה 36; ביוץ 101-103, 107; ביציות 135, 203; ביצים 79; ביקור
 חולים 128, 130, 141-143; בישול 93; בית אבות 116; בית חולים, 13, 34,
 53, 65, 135, 175-177, 180, 181, 228; בעולה 3; בריא 72; ברכות 8; בשר
 בחלב 80; בת דודה 214; בתולים 95.

גבס 8, 108; גוסס 143; גט 231-233; גירושין 222, 229-233; גלולות 100,
 107; גרבים 50.

דגים 89, 90; דם 44, 45, 79, 96-101, 109, 165, 210; דמעוות 121; דנ"א
 188; דרכי האמורי 139.

הגומל 16, 17; הדסה עין כרם 76; הומיאופתיה 87; הוצאת ממון 81, 130;
 הזרעה מלאכותית 186-188, 197-206; הלכות דעות 131; המופיליה 122;
 הנקה 28, 91; הסתכנות 247; הפלות 186; הפריה חוץ גופית 199; הצלה
 31, 32; הקפאה 183; הקרנות 156; הרדמה 186; השתלות 130, 155, 159-
 164; התאבדות 182; התקן 99.

וטרינר 78, 243; וסת 103.

זונדה 68; זיקנה 116, 117; זרע 186, 204.

חובל 244, 245; חול המועד 55; חולה סופני 135, 151; חולים 12, 18, 19,
 28, 33-37, 41, 49, 52, 65, 113, 127, 136, 140, 145, 150, 183, 223;
 חופה 216, 223, 224; חזרה 32; חילונים 36; חליצה 234-236; חמץ 55,
 56; חצי שיעור 54; חרש 46, 219-222; חתן 224.

טבילה 97, 107-111; טומאה 175-179, 181; טלטול 25; טלפון 40, 130;
 טמטום הלב 84; טריפה 236; טריפות 78.

יבום 234-236; יבלת 109; יולדת 40, 41, 47, 135, 180; יום טוב 34, 51, 55,
 62, 133; יום כיפור 54, 65-74, 135; יחוד 8, 211, 212; יין 93, 114; ילד
 מוגבל 239.

כאבים 33; כדורים 70; כהנים 31, 175-179, 185, 188; כוסות רוח 106;
 כח גברא 194; כיבוד אב 34, 115, 116; כיבוי 18, 32; כיבוי חשמל 135;
 כלב 243; כלה 100; כליות 130, 159, 163-161, 185; כסא גלגלים 24-22;
 כפיה 145, 147, 169; כתובות 225; כתובת קעקע 53; כתמים 97.

לא תעמוד על דם רעך 246; לב 155; לולב ואתרוג 75; לחץ דם 48; לידה
 167, 208; לייזר 122; ליל הסדר 55.

מאכלות אסורות 13, 81-88, 132; מברק 52; מגילה 76; מדחום 46-49; מוות
 130, 153; מזונות 226; מח 156; מחזיר גרושתו 207; מחלה מדבקת 8;
 מחלה ממארת 216, 233; מחליף מינו 213; מחלת רוח 3, 104, 227-231;
 מטפחת 25; מילה 44, 45, 77, 118-124; מעיים 10; מכונת 32, 40; מכונת
 הנשמה 130, 154; מכשיר שמיעה 29, 30; מלחמה 38; מגיעת הירון 186,
 196; מעוברת 135, 179; מצוות 11; מצות 61-59; מרפאה 54; משותקת
 105; משקפים 8, 26.

נגיפים 105; נדה 111-96; נדרים 114-112; נהג 144, 243; נזיקין 242-237;
 נזיר שמשון 114; נזלת 25; נטילת ידיים 1, 15; ניסויים רפואיים 172; נישואין
 214-224; ניתוח 36, 39, 133, 147, 148, 157, 169, 171, 186, 213; ניתוח
 פלסטי 130, 149, 173; ניתוח קיסרי 168, 170; ניתוח ראש הירך 135; נכה
 24; נכרים 22-24, 34, 43, 44, 48, 51, 83, 92, 93, 119, 120, 160, 171,
 195, 205, 245; נעילה 74; נרות 18; נשיאת כפים 8; נשים 9, 69; נשמת
 אברהם 134.

סגולות 10, 137-139; סודיות 133, 144; סומא 14, 17, 64; סטרילי 92;
 סיליאק 59; סימני מין 209; סירוס 186, 193-195.

עדשות 27, 97; עובר 105, 170-168; עונה 217; עזרה ראשונה 31; עינים
 51, 144; עישון 62, 112; עליה לתורה 14, 73; עצים 240; עקר 232; ערום
 11; ערמונית 186.

פדיון הבן 125; פונדקאית 187, 202; פסח 61-54; פסיכולוגיה 115, 229;
 פסיכיאטרי 182; פצוע דכה 186, 191, 192; פצעים 1, 42, 43; פרוזבול 63;
 פרוטזה 21; פתילות 71.

צדיק 52; צהבת 44, 124; צוואה 166; צלמים 94.

קבורה 179, 185-183; קוצב לב 174; קטן 16, 17; קידוש 13, 93; קידושין
 218-223; קלמפ 123; קפסולות 81; קרובים 39; קרנית 159, 164.

ראש 103 ; רגלים 179, 234 ; רופאים 51, 65, 94, 119, 133, 135, 145, 147,
186, 237, 242 ; רחם 98, 207, 208, 235 ; רפואה 178-129, 222, 242-246 ;
רצח מרחמים 135, 152 ; רקמות 189, 190, 226 ; רשלנות 242.

שבות 20 ; שביתה 133 ; שבת 53-18 ; שהחיינו 8, 10, 135 ; שוחט 77 ; שוטה
222, 227 ; שופר 64 ; שחפת 106 ; שיבוט 197, 198 ; שידוך 215 ; שיניים 57,
58, 80, 109, 110 ; שכירות 241 ; שכנים 239, 240 ; שליא 184 ; שמונה עשרה
12, 13 ; שמות 225 ; שמן דגים 86 ; שערות 7 ; שפופרת 101.

תור 237 ; תחבושת 8, 15 ; תחומין 53 ; תענית 65, 224 ; תפילה 12, 13, 19,
65, 140 ; תפילין 3-10, 103 ; תפירה 36, 42, 43 ; תרומה 126 ; תרופות 33,
36, 51, 56, 63, 81-88, 130, 132, 145, 194 ; תרפיה גנטית 158.

א. תפילין, תפילה, ברכות

1. נטילת ידיים במי שיש לו פצעים בידיו, ואינו יכול ליטול יותר מפעם ביום. הרב
ישראל פסח פיינהנדר. **אבני ישפה**, ח"ג, סי' א, ס"ק ג, עמ' ג-יא.
- עדיף שיטול שחרית מפני רוח רעה, שהרי לשאר הנטילות יש עצות איך
לנהוג.
2. ברכה לכל זמן. ד"ר קנט מ' פרגר. **אסיא**, סג-סד, תשנ"ט, 121-123. ד"ר בני
גזונדהייט. 137-124.
- על המשמעות הרפואית של ברכת אשר יצר, דיניה ופירושה.
3. איטר יד בהנחת תפילין וענינים נוספים. הרב יוסף שלום אלישיב. **צהר**, ד,
תשנ"ט, נז-עב, פקסימיל.
- יניח בימין, ולא כדעת המקובלים. נדונו גם: קביעת הרופא אם אשה
נבעלה; נישאה למי שמקבל מדי פעם התקפי שיגעון.
4. איטר שנקטעה ידו השמאלית שהיתה ימין שלו. הרב חנוך הניך פדווה, לרב
אליהו שטרנבוך, בתשמ"ח. שו"ת **חשב האפור**, ח"ג, תשנ"א, סי' עז, עמ' מט.
- המשנה ברורה בסי' כז אות כב הכריע על איזו יד יניח, וראוי שגם יברך
עליה. דן בזה גם בסי' קי עמ' עג.
5. מי שנחלשה יד ימינו, ועושה כל מעשיו ביד שמאל. הרב משה יצחק אביגדור
מקובנא ושקלוב. **מוריה**, רס-רסא, תשנ"ט, לח-מד, פקסימיל.
- איך הברך בין איטר שנולד כך, או שהרגיל עצמו מרצונו או לאונסו.
6. איטר גמור שהוכרח בבית הספר לכתוב בימינו, אבל כתב גם בשמאלו. הרב
רפאל אייפרס, לרב זאב ון-דייק. שו"ת **ושב ורפא**, ח"ב, סי' ב, עמ' לג-לה.
- יניח בשמאלו של כל אדם, ואם ירצה לצאת כל הדעות יניח על שתי ידיו בזו
אחר זו. בסי' ח עמ' מב השיב איזו יד יניח איטר על עיניו בקריאת שמע.

7. שתל **שערות** בראשו. הרב אברהם יפה-שלוזינגר, לרב אשר סיבוני. **באר שרים**, ח"ה, סי' מז, עמ' קעט-קפב. אינם חציצה לתפילין.
8. תפילין של החולה במחלה מדבקת. הרב נסים ב"ר אברהם הכהן. **מעשה נסים**, ח"א, תשנ"ח, סי' יט, עמ' יז.
- יש לקוברם ולא לשורפם. בסי' נב עמ' מא התיר לכהן שיש לו גבס או תחבושת על ידו לשאת את כפיו. בסי' פח עמ' עה השיב לרב אפרים גרינבלט, שהשותה מים לרפואה או לדיאטה לא יברך. בסי' קיט עמ' צד פסק שלא לברך שהחיינו על משקפים, ויכול לצאת בהם לרשות הרבים בשבת. בסי' קמה עמ' קז השיב על תחבושת ומשחה בשבת להרגעת כאבים. בסי' רמז עמ' רג הזהיר שיש איסור יחוד בביקור אשה אצל רופא נשים.
9. הנחת תפילין לחולה על ידי אשתו. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ג, סי' ב, עמ' יב-יג. אשה כשרה להניח תפילין על גוף בעלה.
10. שהחיינו על תפילין בחולה מיעיים שהתרפא. הרב שמאי עופר היימן. **צהר**, ד, תשנ"ט, קצט-ריא. לא יברך אע"פ שלא הניח כבר למעלה משנה. בעמ' ריב-ריג סגולות לרפואה מאחד הרבנים.
11. אמירת דבר שבקדושה למי שנכוה וגופו מגולה. הרב יצחק שיף. **שושנת העמקים**, קמז-קנד. פרטי הלכות כיצד ינהג כשאינו יכול להכניס עצמו מתחת לכילה, או כשיש תחת המיטה עביט צואה בלי ריח. בעמ' קפג-קפז עוסק בשאלה: מצוה ראשונה מול מצוה חמורה.
12. מדיני תפילה לחולים. הרב יצחק זילברשטיין. **שיח תפלה**, תרל-תרלה. פסקים לחולה שנדרם או התעלף באמצע שמונה עשרה.
13. בקשות ותפילות פרטיות בשמונה עשרה. הרב אליעזר גרינבוים. **שושנת העמקים**, קנה-קנח. דוגמאות של בקשות ותפילות פרטיות לרפואה. סדרי קידוש בשבת בבית חולים. קסט-קעא. בחירת האיסור המועט במאכלות אסורות לצורך רפואה. רמו-רמט.
14. סומא שהגיע למצוות העולה לתורה. הרב שלמה שלוש. **ארחות**, 44, תשנ"ו, 33-36. סומא יכול לעלות, ומהיות טוב שהציבור יקראו אתו בלחש.

15. חציצה בנטילת ידים. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ג, סי' יד, עמ' כח-ל.
- כשתחבושת על ידו בגלל מיחוש בעלמא, חייב להסירה לפני הנטילה. התנפחה אצבעה ואינה יכולה להסיר הטבעת, יש להקל לה ליטול.
16. ברכת הגומל בקטן שחלה ונתרפא. הרב יוסף זילברפרב. **ארחות**, 40, תשנ"ד, 33-34.
- יברך אביו בלא שם ומלכות.
17. קטן שעבר ניתוח שבועיים לפני הבר מצוה ונתרפא אחריה. הרב אברהם יפה-שלוזינגר, לרב יהושע אייזיק גרוס. **באר שרים**, ח"ה, סי' ב, עמ' לג-לח.
- לא יברך הגומל. -בסי' לח עמ' קנג-קנה דן בחיוב סומא במצוות.
- ב. שבת**
18. כיבוי נר בחדר שמצויים בו כמה חולים שאין בהם סכנה. הרב משה חיים שמרלר. **מחשבת חיים**, או"ח, סי' פג, עמ' קצד-קצו.
- אין להתיר כיבוי הנר או טלטולו בשבת בכדי לאפשר לחולים לישון.
19. תפילה בשבת על חולה מסוכן. הרב שמואל אליעזר שטרן. **שיח תפלה**, תשיז-תשכד.
- בירור הנוסח לתפילה על חולה אנוש שיתמו יסוריו.
20. היתר שבותין בשבת משום צערא דגופא בלי חולי. הרב אברהם יונה בינשטוק. **ישורון**, ו, תשנ"ט, תסו-תעא.
- בירור ההיתר לחלל שבת באיסור דרבנן במקום צער וכאב.
21. הדרכת והסרת פרוטזות אוזן בשבת. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' יג, עמ' מז-מח.
- אשה שמתביישת מאד כשיראו שחסרה לה אוזן-יכולה לצאת בפרוטזה, אם לא תמרח הדבק ותעשה בשינוי.
22. הליכה בכסא גלגלים לבית הכנסת. הרב שלום משאש. **אור תורה**, שעז, תשנ"ט, תקס-תקסד.
- יכול רב זקן ללכת בשבת ויום טוב בכסא גלגלים לבית הכנסת כשגוי דוחף אותו.
23. הסעת זקן לבית הכנסת בשבת ויום טוב על ידי גוי. הרב שאול ישראל. **במראה הבזק**, ג, 69.
- בשעת הדחק ולא בקביעות, יכול גוי להסיע את הזקן. -בעמ' 74 התייר בתנאים מסוימים להביא אדם משותק לבית הכנסת בכסא גלגלים.

24. הסעת נכה על ידי נכרי בכסא גלגלים חשמלי. הרב משה יוסף ריזל. **אור השבת**, טו, תשנ"ט, סא-סה.
פרטי ההלכות היכן ואיך אפשר להסיעו על ידי נכרי.
25. טלטול מטפחת בשבת. הרב ישראל יעקב פיישר. שו"ת **אבן ישראל**, ח"ח, סי' כו, עמ' לב.
חולה אלרגיה מנוזל המחמיר בטלטול גם במקום שיש עירוב, יכול משום כבוד הבריות לשאת עמו מטפחת לבית הכנסת.
26. הנאה ממשקפים שנעשו בשבת. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ג, סי' לה, עמ' סז-סח.
לא יועיל להוציא הזכוכית או להזמין קטנה יותר, ואפשר להקל רק בספק אם נעשו בשבת.
27. השריית עדשות מגע במי חיטוי בשבת ושפופם. הרב ישעיהו רוטנברג. **צהר**, ו, תשנ"ט, שעז-שעט.
אין בכלים מלאכת כיבוס, אך כשבולעים מים יש להחמיר על כל פנים בשפשוף.
28. אשה שקשה לה להניק. הרב משה חיים שמרלר. **מחשבת חיים**, או"ח, סי' קו, עמ' רנה-רנז.
אין להקל בשבת לקלח החלב לכוס כדי להשקותו לתינוק. -בסי' קט עמ' רסג-רסה דן בשאלה, אם מותר לאשה להתזיז את חלבה על נשיפת רוח רעה ולא על החולה עצמו.
29. מכשירי שמיעה בשבת. הרב דב לנדאו. **המודיע**, כ"ב כסלו תשנ"ט, תוספת, ז-ח.
סקירת השאלות המתעוררות במכשירי השמיעה לסוגיהם.
30. מכשירי שמיעה בשבת. ר' יעקב פויסט. **ארחות**, 45, תשנ"ז, 61-60.
רעיונות לפתור את הבעיות בשימוש בהם בשבת.
31. **הצלה כהלכה**, שאלות ותשובות בתחום הגשת עזרה ראשונה. עדי כהן.
הוצאה שניה מורחבת ומוגהת. ירושלים, ארגון הצלה וחסד חיים ושלוש, תשנ"ט, כ, רצב עמ'. מב פרקים בג' מדוריו: תורת ההצלה, השבת, הכהנים.
32. ביאורים וחקירות בגדרי הצלת נפשות. הרב שלמה זלמן אוירבך, לרב יצחק אייזיק הרצוג. **מנחת שלמה**, ח"ב, סי' כט, עמ' קיג-קיז.
הערות על הקונטרס שנדרס בספרו פסקים וכתבים, סי' נז-נח. -בס"ק ו' השיב לרב משה צבי יאקב, שאינו חוזר מפסקו שלא להתיר לרופא לחזור מבית החולים במלאכות דאורייתא על ידי ישראל. -בסי' ל' עמ' קיז-קיט דן בכיבוי מנוע מכונית לאחר נסיעה לצורך פיקוח נפש.

33. בעניני חולה ורפואה בשבת. הרב ישראל יפת. **נר יום טוב**, ח, תשנ"ט, 151-232.
- בין הנושאים: מבוא; פיקוח נפש; שחיקת סממנים; חולה שאין בו סכנה; מיחושי כאב; פעולות הרגעת כאב המותרות.
34. רפואה בשבת ויום טוב. הרב אליעזר רוט. **שושנת העמקים**, קנט-קסח.
- דיון בהלכות שונות המתעוררות למעשה. - יציאת חולה בשבת עם כיס על בטנו. קעב-קעה. - בהלכות כיבוד אב ואם חולים. ריד-רכד. האוכל דבר שאינו מזיק לגופו רק מפריע לבריאותו. רמה. - הלכות חולה המאושפז בבית חולים של נכרים. רפג-רפה.
35. בדיני רפואה בשבת. הרב יצחק יעקב הופמן. **קול התורה**, מה, תשנ"ט, רטו-רכ.
- בירורים בשו"ע או"ח, סי' שכח, סעיפים לו-מא.
36. בהלכות שבת. הרב שלמה זלמן אוירבך. **מנחת שלמה**, ח"ב, סי' לד, ס"ק לב-מא, עמ' קמג-קמז.
- הנושאים: תפירת החתך במכה, תפירה לשם נוי, ניתוח לחיבור אבר שנקטע, החלפת משמרת עם רופא חילוני, ספק סכנת אבר, תרופה למניעת חולי, ביופסיה מן המת, חילול שבת עבור מומר לתיאבון או להצלת שוטה תינוק שנשבה, הזמנת רופא המחלל שבת.
37. חילול שתי שבתות על חולה שיש בו סכנה. הרבנים יחיאל טויסיג וטוביה בוקשפן. **בית אהרן וישראל**, פא, תשנ"ט, כח-לו.
- ביאור דברי השולחן ערוך והמפרשים באו"ח, סי' שכח, סעיף יא.
38. שיקולים של פיקוח נפש בעת טיפול בנפגעים תחת אש. ד"ר שלמה סטיב ג'קסון. **אסיא**, סג-סד, תשנ"ט, 101-120.
- סקירת הלבטים ההלכתיים של רופא בקרב.
39. דרישת רופא להביא הקרובים בשבת להסכים לניתוח. הרב יצחק זילברשטיין. **צהר**, ו, תשנ"ט, שעג-שעו.
- מותר להביא הקרובים בשבת כשזה יתרום לריפוי החולה המסוכן. יכול רופא לסרב לנתח עד שיקבל הסכמה, כאשר הוא חושש מתקיפה או הסתבכות.
40. הזמנת מכונית לילדת בשבת. הרב נתן גשטטנר. **אור השבת**, טו, תשנ"ט, כז-לד.
- אל ירימו הבעל והאשה שניהם את שפופרת הטלפון.
41. הוספת דברי חול לתיק שנוטלת היולדת לבית חולים. הרב משה חיים שמרלר. **מחשבת חיים**, או"ח, סי' פו, עמ' ר-רה.

- אינן להתיר מחמת ריבוי בשיעורים כפי שרצו להקל כמה ממחברי זמננו. -
בסי' צט עמ' רמ דן בשאלת נקצץ פרי לחולה בשבת, אם אסור לבריא
משום פירות הנושרין.
42. תפירת פצעה בשבת. הרב ישראל יעקב פישר. **אבן ישראל**, ח"ח, סי' כז, עמ' לג.
ספק אם מותר להרבות בתפירות כדי שלא תשאר צלקת, ולכתחילה יבקש
שרק ידביקו.
43. תפירת חתך בשבת לפצוע. הדבקות טיטולים לאחר השימוש בהם. הרב יוסף
משה ריזל. **שושנת העמקים**, קפ-קפב.
רופא ישראל יכול לתפור החתך, ונכרי ידביק הטיטולים.
44. בדיקת צהבת בשבת לקראת מילה. הרב דוד לאו. **תחומין**, יט, תשנ"ט, 335-340.
יש לבקש קודם השבת מרופא או אחות נכרים, לבצע את בדיקת הדם
שתקבע אם ניתן לקיים את הברית בזמנה בשבת.
45. בדיקת דם בשבת ויום טוב כדי לאפשר קיום מילה בזמנה. הרב מנחם שמואל
כהן. **עטרת שלמה**, ד, תשנ"ט, קלח-קנג.
מדברי הפוסקים משתמע לאסור בשבת ולהתיר ביום טוב.
46. גלאי חום (מדחום) בשבת. הרב לוי יצחק הלפרין. **ארחות**, 40, תשנ"ד, 38-41.
יש מקום להקל בארבעת סוגי הרצועות המגלות מידת חומו של החולה
בשבת. - בחוברת 41, 34-35, דן במיקרופון ונורית איתות בשבת לטיפול
חיוני בתינוק להורים חרשים.
47. מדידת חום בשבת. הרב ישראל פסח פיינהנדר, לרב יצחק זילברשטיין.
אבני ישפה, ח"ג, סי' מד, עמ' פא.
- יכול למדוד ולומר לאחות את התוצאה, שאם לא כן היא תכתוב שהוא
מסרב לשתף פעולה. - בסי' מה עמ' פב מוסר ההבדל בין פסק הרב שלמה
זלמן אוירבך לפסק הרב יוסף שלום אלישיב, מה יכולה יולדת ליטול
עמה לבית החולים בשבת.
48. מדידת חום ולחץ דם על ידי נכרי בשבת. הרב אברהם יהושע השל קירש.
אור השבת, יג, תשנ"ז, פא-פט.
אם נתקיימו חמישה תנאים, יכול להוציא עצמו מכלל מסייע שיש בו
ממש.
49. סימון רפואי בשבת על ידי הצמדת רכיבים על גבי סקלות רפואיות. הרב לוי
יצחק הלפרין. **ארחות**, 49, תשנ"ט, 39-41.
אין בזה איסור כותב, בונה ומכה בפטיש, ומותר בפרט לחולה.
50. שימת אבקה בפומקאות לסילוק ריח רע מההזעה. הרב חנוך הניך פדווה.
חשב האפור, ח"ג, סי' כב, עמ' טז.

- מותר לשים האבקה בגרבים בערב שבת, לפושטם ולחזור ללובשם בשבת.
51. לכחול העין על ידי אינו יהודי כשאינו יכול בלי סיוע החולה. הרב משה חיים שמרלר. **מחשבת חיים**, או"ח, סי' קכ-קכב, עמ' רפה-רפט.
- בסיוע אין ממש. -דיון אם לחלל שבת כשאין רופא מומחה, ורוב בני אדם במקום סוברים שצריך. -בירור אם ישראל יעשה איסור דרבנן או תרופה לחולה שאין בו סכנה, ואם מותר לכחול העין ביום טוב שני. -בסי' קכג עמ' רפט-רצג עוסק בסוגית אין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב.
52. משלוח מברק בשבת לצדיק עבור חולה מסוכן. הרב יחיאל מיכל הנדלר. **העמק**, ג, תשנ"ט, קיז-קלב.
- בירור האופנים שמתר לשלוח לצדיק המוחזק כבעל מופת ומלומד בניסים.
53. איסור תחומין בהליכה בשבת לבית החולים הגדול שנמצא בסוף אמשטרדם. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, בסוף, ח"ב, קונ' ב, ענף ה, עמ' עז-עח.
- מותר ללכת רגלי לבית החולים. -בעמ' קכ-קכב תשובה שקיבל אודות דבריו בח"א על כתובת קעקע.

ג. מועדים

54. בדיקת חמץ ברופא שממתינים לו חולים. הרב משה וינוגרד. **שושנת העמקים**, קעו-קעט.
- פתח מרפאתו קודם הזמן, אינו צריך להפסיק כדי לבדוק חמץ. -בעמ' קפח-קפט דן הרב שלמה אנגלרד בעצת החמדת שלמה לגבי אכילת חצי שיעור ביום כיפור. -בעמ' קצ-קצה מבאר הרב דב רפאל זונאבנד את שיטת החינוך לגבי חצי שיעור לחולה שאין בו סכנה.
55. בעיות רפואיות-הלכתיות בפסח. ד"ר אברהם שטינברג. **ארחות**, 36, תשנ"ב, 13-18.
- עניני חמץ ומצוות ליל הסדר. -בחוברת 37, 36-39: הלכות רפואה ביום טוב ובחול המועד.
56. תרופות שיש בהן חשש חמץ. הרב שלמה שלוש. **ארחות**, 42, תשנ"ה, 41-44.
- רוב המעבדות בזמננו משתמשות בעמילן קטניות, ובלאו הכי נפסל מאכילת כלב לפני זמן האיסור, על כן אסור לכל חולה להחמיר על עצמו.
57. שיניים תותבות וסתימות בפסח. הרב שלמה זלמן אורבך, לחזון איש, בתרצ"ו. **מנחת שלמה**, ח"ב, סי' מו, עמ' קצו-קצח.
- הצעת השאלה כיצד לנהוג למעשה.

58. הגעלה לסתימות השיניים בפסח. הרב אשר זליג מילר. **אור ישראל**, טו, תשנ"ט, צד-קו.
אם לא אכל כ"ד שעות לפני הפסח חמץ חם, אינו צריך להכשיר.
59. חולי סיליאק שאסורים לאכול כל מיני דגן. הרב חנוך הניך פדווה, לרב אשר וסטהיים, בתשד"מ. **חשב האפור**, ח"ג, סי' ט, עמ' ו-ז.
אם חיטה מזיקה להם יותר, יאכלו מצות משיכולת שועל.
60. זקן או חולה שאינו יכול לאכול מצה יבשה. הרב יהודה עדס. **צהר**, ה, תשנ"ט, רלח-רמב.
אפשר לשרות את המצה או לטוחנה, אך לא שניהם יחד.
61. חולה מסוכן שאכל מצה. הרב יוסף זילברפרב. **ארחות**, 44, תשנ"ו, 51-52.
מכיון שזו סכנה עבורו לא קיים המצוה, וכשישתפר מצבו בלילה יאכל שוב בברכה.
62. עישון סיגריות ביום טוב. הרב אברהם בוקבזה. **אור תורה**, שעח, תשנ"ט, תרעג-תרעט.
בדורנו שנודעה סכנת העישון לבריאות, יש להחמיר ולהימנע מעישון ביום טוב.
63. חולה שקנה תרופות בערב ראש השנה של מוצאי שמיטה לעת ערב ולא שילם. הרב אהרן רייך. **שושנת העמקים**, רנ-רנח.
מכיון שהמוכר כתב את הפרוזבול בבוקר, ספק אם חייב לשלם לו.
64. סומא בעל תוקע. הרב בניהו דיין, לרב אליהו כלף. **דברי בניהו**, ח"ג, סי' טו, עמ' קז-קיד.
סומא יכול להוציא אחרים בקידוש, הברלה, עריכת הסדר ותקיעת שופר, ולכתחילה יבחרו הגבאים אחר.
65. תענית ותפילה בימים הנוראים לחולה. הרב יוסף גרינולד. שו"ת **ויען יוסף**, ח"ג, סי' שנא, עמ' צח-צט.
הוראת סדר התפילה והאכילה למי שנמצא בבית חולים וטרם התרפא מחולי שיש בו סכנה. -בסי' שסז עמ' קעו השיב לסמוך על רופא מומחה שקבע כי אין להחסיר זריקה ואוכל אפילו יום אחד.
66. **שבת שבתון**. בעניני חולה ביום הכיפורים. הרב יצחק זילברשטיין. מהדורה שניה. בני ברק תשנ"ט. ד, תנא עמ'.
67. אכילת חולה ביום הכיפורים. הרב משה חיים שמרלר. **מחשבת חיים**, או"ח, סי' קמט, עמ' שנז-שסד.
דיון בסוגיות מאכילין אותו הקל הקל ופחות פחות מכשיעור, ובהוראת רבי חיים מבריסק שאין מדקדקים בחולה מסוכן להאכילו פחות מכשיעור.

68. חולה המוזן על ידי זונדה ביום הכיפורים. הרב שלמה שלוש. **ארחות**, 47, תשנ"ז, 10-12.
לא יברך בעצמו אלא ישמע מבר חיובא.
69. נשים במצות עשה של עינוי יום הכיפורים. הרב מאיר פישר. **שושנת העמקים**, קצו-קצז.
גם נשים מצוות בעינוי, ויכולות לחפש דרכים לקיים זאת.
70. בליעת כדורים להשקיט הרעב לקראת יום הכיפורים. הרב ראובן פריץ. **ארחות**, 43, תשנ"ו, 26-28.
מותר ליטול בערב יום כיפור כל דבר שיכול להשקיט רעבונו, ואולי מצוה נמי עביד.
71. לקחת פתילות ביום כיפור להקל על הצום. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' יד, עמ' מט-נ.
מותר בשעת הדחק להכניס פתילות אלו לפי הטבעת, ואין בזה משום ביטול מצות העינוי או חשש מירוח והשרת נימים.
72. בריא החושש שיסתכן בצום יום הכיפורים. הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי. **צהר**, ד, תשנ"ט, קפא-קפה.
ההלכה שלב יודע מרת נפשו לא נאמרה רק בחולה.
73. חולה שהוכרח לאכול ביום כיפור, אם רשאי להיות שליח ציבור ולעלות לתורה. הרב רחמים זיאת, לרב בנימין זאב בצרי. שו"ת **שער הרחמים**, ח"א, סי' יז-יח, עמ' קיז-קמג, עם תשובת הרב מאיר מאזוז.
פירוט האופנים מתי יוכל להיות שליח ציבור ביום כיפור ובתעניות, במיוחד כשאין אחר. סדר העליות בבית הכנסת שבבית חולים.
74. תפילת נעילה במוצאי יום הכיפורים. הרב משה חיים שמרלר. **מחשבת חיים**, או"ח, סי' קנ, עמ' שסה-שסט.
רופא שנקרא אחרי מנחה לנסוע עם חולה לבית חולים ולא היה לו מחזור להתפלל נעילה, אין צורך בתשלומין להתפלל פעמיים ערבית.
75. איטר בלולב ואתרוג. הרב חנוך הניך פדווה. **חשב האפור**, ח"ג, סי' ל, עמ' כג.
מנהגנו כפסק הרמ"א שיטול הלולב בימין שלו ואתרוג בשמאל שלו, וכן כשאוחז דבר שמברכים עליו, או בהנחת היד על פניו כשקורא שמע.
76. קריאת המגילה בבית חולים הדסה עין כרם. הרב שלמה זלמן אוירבך. **מנחת שלמה**, ח"ב, סי' נז, עמ' רכ.
יש לקרוא ביום ט"ו, ולא כהסוברים לקרוא ב"ד.

ד. איסור וטהרה

77. שוחט שידי מרתתות, ובדקוהו הרבנים ומצאוהו שמרגיש. הרב רחמים חי חויתה הכהן. **שמחת כהן**, יו"ד, ח"א, סי' לד, עמ' סא-סג.
- אין להסמיכו מחדש להיות שוחט, ואם הוא מוהל יש חשש שלא ימול כהלכה. גם בסי' לה דן בשוחט מומחה שאבדה הרגשתו.
78. רופא בהמות שמנתח פרות ועגלים באופן שחיים אחר כך עוד כמה שנים. הרב רחמים חי חויתה כהן. **שמחת כהן**, יו"ד, ח"א, סי' מז, עמ' עו.
- הב"ח הכריע כהרשב"א שטריפות שמנו חכמים זה אע"פ שמתקיימות הרבה, ודחה את דברי הגהת הטור.
79. קליפת ביצה שמצאו בה דם. הרב יוחנן וזנר. **קול התורה**, מה, תשנ"ט, קפה-קפז.
- התרופה החדשה של המסת קליפת ביצה אורגנית בלימון, מותרת אפילו אם מצאו בביצה דם.
80. המתנה בין בשר לגבינה למי שאוכל עם שיניים תותבות. ר' יצחק בן זכרי. **שמחת יצחק**, 2, תשנ"ט, מא-מג.
- יש להחמיר ולהמתין שש שעות בין בשר לגבינה.
81. שלא כדרך אכילה בתרופות. הרב שלמה זלמן אוירבך, לרב נחום אחרוג בתרצ"ה, ולרב אליהו שמואל שמרלר בתשל"ט. **מנחת שלמה**, ח"ב, סי' סג, עמ' רמה-רמו.
- דיון על הקפסולות, או כריכת התרופות בסיב. בסי' סט עמ' רסב-רסג השיב לרב צבי דומב על הוצאת ממון למניעת איסור במקום פיקוח נפש.
82. הרגיש חולשה בגופו והרופא רשם לו תרופה מדם פרדים. הרב רחמים חי חויתה הכהן, לרב מרדכי סגרון, בתשי"ב. **שמחת כהן**, יו"ד, ח"א, סי' ריז, עמ' רנה.
- יערב בה תחילה דבר מר על ידי גוי.
83. תרופת איסור לחולה שיש בו סכנה. הרב משה חיים שמרלר. **מחשבת חיים**, או"ח, סי' קיח, עמ' רפא-רפג.
- מותר לתת לחולה כשהיא ידועה או ודאית, וכן בספק. בסי' קיט עמ' רפג-רפה דן אם חוששים לשחיקת סממנים במתרפא על ידי נכרי.
84. טמטום הלב והמה ממאכלות אסורות שאוכלם משום פיקוח נפש. הרב אברהם רובין. **אור ישראל**, טז, תשנ"ט, צד-קא.
- לדעת כל הפוסקים גם באופן כזה גורם לטמטום הלב וטבע רע בזקנותו.
85. בליעת כדורי רפואה שיש בהם חשש איסור. הרב עזרא עטיה. **עלה עזרא**, סי' ד, עמ' ח-ט.

- חולה שאין בו סכנה יוכל לכורכם בנייר וכדומה ולבולעם.
86. שמן דגים לתינוקות. הרב ישראל יעקב פישר. **אבן ישראל**, ח"ח, סי' נח, עמ' עה.
- מותר לתת לתינוקות חלופים שדינם כחולה שאין בו סכנה, ומוטב לערבב תחילה בדברים אחרים.
87. כשרות תרופות הומופטיות. הרב יצחק מאיר הגר. **בית אהרן וישראל**, פ, תשנ"ט, נט-סא, פג, קכג, פד, קיח.
- ברוב התרופות הללו אין שאלה, רק באלו הנעשים מחומרים שאינם כשרים, ובזה קשה להתירם למהדרין, אם לא בחולה ממש אף שאין בו סכנה.
88. איסור שנפסל מאכילת אדם. הרב יהודה אריה אלטר. **שערי הלכות**, כה, תשנ"ט, נ-נה.
- פרטי הלכות של נטילת תרופות מאיסורי הנאה.
89. אכילת דג עם בשר. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' לא, עמ' עג-עה.
- אף כי לדעת הרופאים אין סכנה לאכול בשר עם דגים ונשתנו הטבעים מזמן התלמוד והפוסקים, מכל מקום נשאר האיסור לאוכלם יחד.
90. חשש סכנה באכילת דגים וגבינה. הרב אברהם יצחק שנייד. **העמק**, ג, תשנ"ט, קסג-קסה.
- אין בזה שום סיכון לבריאות, ומותר לגמרי.
91. הנקת תינוק בן שלוש לצורך רפואה. הרב ברוך י. נויבירט. **עטרת שלמה**, ד, תשנ"ט, קנד-קנט.
- אם פירש מאמו שלושה ימים אסור לינוק אפילו שהוא חולה שאין בו סכנה.
92. ילד שצריך לעבור השתלת מח עצמות, ומאכלו חייב להיות סטרילי בלי חיידקים. הרב שאול ישראלי. **במראה הבזק**, ג, 180.
- מותר להאכילו דברים שבישלו עכו"ם בכליהם, ואין צריך לחזור אחר אוכל שבישלו יהודים.
93. חולה שיש בו סכנה שצוהו הרופאים לשתות סתם יינם. הרב אברהם אפרים רוזינג. **שו"ת פרי איתן**, סי' ח, עמ' סז-סט.
- דיון אם יכול לקדש עליו, ואם יכול להוציא אחרים. -בסי' ט עמ' סט-ע פסק, שלא יבשל גוי לחולה שאין בו סכנה מים חמים חדשים, כאשר יש כאן מים שבישל גוי באיסור לבריא.
94. רופא העומד להתגייר, ורוצה למכור את הצלמים שקנה או שקיבל מחוליו. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' לג, עמ' עז-עז.

- כשרוצה למכור את הצלמים שאסף במזרח הרחוק-הדמים מותרים.
95. הוצאת הבתולים על ידי רופא. הרב ישראל פסח פיינהנדלר, הרב מרדכי גרוס. **אבני ישפה**, ח"ג, סי' פ, ס"ק ג, עמ' קמ-קמא.
- גם כשבעל לא תלך לרופא לסלק השיירים, כי כריתת ברית היא למי שעושה אותה לכלי גמור.
96. הרואה דם מחמת תשמיש ויש לה מכה באותו מקום. הרב רחמים חי חויתה הכהן. **שמחת כהן**, יו"ד, ח"ב, סי' לב, עמ' לט-לט.
- תולים שהדם בא מהמכה ומותרת. דיונים נוספים בשאלות כאלו גם בסי' לג-לח, מח, נח, ס, סב, סו.
97. מצאה כתמים שחורים ברעי אחרי נטילת תרופת ברזל. הרב חנוך הניך פדווה, לרב שלמה זלמן ובר. **חשב האפור**, ח"ג, סי' סו, עמ' מה.
- האשה מותרת לבעלה כי תולים שהצואה השחירה מהתרופות. -בסי' סו הצדיק גם את מה שפסק להתיר לאשה לטבול עם עדשות שמסירים אותם פעם בחצי שנה.
98. כרתו הרופאים את רחמה ועדיין רואה דם. הרב רפאל אייפרס, הרב שמואל ווונר. **ושב רופא**, ח"ב, סי' מב, עמ' צט-קג.
- יש להחמיר שטמאה נדה כי אולי נשאר קצת מהרחם, ותטבול בלי ברכה. -בסי' מג, עמ' קד, פסק לכלה גרושה שהוצא רחמה לגמרי שטמאה בשל כך, אבל אין הטבילה בגלל דם חימוד.
99. דימום מחמת התקן תוך רחמי. הרב ד"ר מרדכי הלפרין. **אסיא**, סג-סד, תשנ"ט, 138-143. אורי לוי. 145-147.
- ישנם מצבים בהם לדעת הרופאים זהו דם מחמת מכה, והפוסקים יוכלו להתיר האשה באותם מצבים מיוחדים.
100. כלה מסולקת דמים על ידי גלולות. הרב שלמה אבינר. **אסיא**, סג-סד, תשנ"ט, 148-150.
- צריכה לחשוש לגזירת דם בתולים, ולפרוש מבעלה אחרי ביאה ראשונה.
101. בעניני שפופרת. הרב יהושע זאב זנר. **שושנת העמקים**, רכה-רכח. יעוץ לאשה שיום הביוץ שלה מוקדם ביותר.
102. אשה שאינה נכנסת להריון, ולדעת הרופאים מפני שהזמן הוא לפני שנטהרת. הרב חנוך הניך פדווה. **חשב האפור**, ח"ג, סי' טז, עמ' יא.
- אם לא תשמש עם בעלה כמה ימים לפני הוסת, תוכל להפסיק בטהרה אחרי ד' ימים.
103. אשה שמורדת חום כל יום לקביעת זמן הביוץ, והקביעות אצלה רק מהביוץ עד התחלת הוסת. הרב חנוך הניך פדווה. **חשב האפור**, ח"ג, סי' לז, עמ' כט.

- אי אפשר לראות זאת כוסת הגוף כמו מפקת או מתעטשת. -ילד שנולד עם ראש עקום, יניח את התפילין באמצע הראש נגד בין עיניו.
104. תיקון לילודת לא מאוזנת. הרב יצחק אפרים אבא שאול. **שמחה לאי"ש**, סי' ד, עמ' רמה-רס.
- היתה נורמלית ונשתבשה אחרי הלידה, ילמדוה נשים פקחות סדר בדיקות הטהרה, ויפקחו עליה לטהרה לבעלה.
105. משותקת בחלק התחתון של גופה ואינה מרגשת. הרב בנימין בירנבוים. **שושנת העמקים**, רכט-רלט.
- סיכום ההלכות אם מותרת לבעלה אחרי עונת הוסת. -בעלות על עוברים ונזקיהם. רנט-רע. -המדביק חבירו בנגיף. רעח-רפב.
106. חולה שחפת וציוה הרופא לעשות לו כוסות רוח. הרב רחמים חי חויתה הכהן. **שמחת כהן**, יו"ד, ח"ב, סי' סט, עמ' צו.
- יכולה אשתו נדה לעשות לו, ומוטב שתלבש כפפות.
107. אשה שטבילתה אחר ימי הביוץ אותם קבע הרופא המטפל. הרב שאול ישראלי. **במראה הבזק**, ג, 196.
- אין לקצר שבעה נקיים, אבל יש גלולות הורמונליות הגורמות לאחר את יום הביוץ.
108. טבילת אשה כשיש לה גבס. הרב יחיאל מיכל וסרמן, לרב יצחק אייזיק הרצוג. **זכור לאברהם**, תשנ"ט, קא-קד. הרב צבי פסח פרנק. קה.
- השואל נטה להקל, והשיב לו רצפ"פ שינסה תחילה לשכנע את הבעל שיהיה מושל ברוחו עד שיוסר הגבס.
109. טבילה בשן נקובה ורקובה. הרב רחמים חי חויתה הכהן, הרב כלפון משה הכהן, בתרצ"ט. **שמחת כהן**, יו"ד, ח"ב, סי' ע, עמ' צו-צז.
- מילאו את הנקב בעופרת-אין זו חציצה לענין טבילה. -בסי' עג עמ' צט דן בחציצה של דם שנגלד. -בסי' פ עמ' קב השיב על טבילה במי שקשרה חוט על יבלת בפניה וטרם נשרה.
110. סתימות וכתרים בשיניים לענין חציצה בטבילה. הרב משה פנחס זנדר. **שושנת העמקים**, קצח-רה.
- פרטי הלכות בסוגים השונים של הסתימות.
111. טבילת אשה שהרופא הזהירה מביאת ממים לאוזנה. הרב מאיר אמסל. **המאור**, שסז, תשנ"ט, 10-12.

ה. נדרים, כיבוד אב, מילה

112. התרת נדרים למי שנדר לא לעשן ביום טוב. הרב צבי הירש מגליד. **זכור לאברהם**, תשנ"ט, סט-עא.
- בדבר שהוא קצת לרפואה אפשר להתיר את נדרו.
113. חלתה בבית אביה ונדרה עליה זקנתה שבהבריאה תלך אחרי נישואיה לקבר רבי יוסף אלמערבי. הרב רחמים חי חויתה הכהן. **שמחת כהן**, יו"ד, ח"ב, סי' קיג, עמ' קכט.
- אין הבעל חייב לקיים את הנדר של זקנתה. -בסי' קיד עמ' קל-קלב פסק בתרפ"א שלא להתיר נדר של חולה לקנות צמר לטוית ציצית לחלוקה חנים, מכיון שזה נדר בעת צרה ולדבר מצוה.
114. נזיר שמשון שירד לחץ דמו עד כדי סכנה, ורופא זקן מומחה אמר שיכול להינצל אם ישתה כל יום כוס יין ישן. הרב יצחק אפרים אבא שאול. **שמחה לאיש**, סי' נ, עמ' שטו-שלד.
- יש להתיר לו לשתות בשיעורים, ופעמים מותר לו לשתות כדרכו.
115. גדרי מצות כיבוד הורים, והשלכותיהם על טיפול פסיכולוגי. הרב אוריאל בנר. **אסיא**, סג-סד, תשנ"ט, 94-100.
- דיון בשאלה אם אפשר לטפח במטופל הרגשת כעס כלפי הורים.
116. אב זקן שהטיפול בו בבית קשה מאד, והחליטו בני המשפחה להכניסו לבית אבות. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ג, סי' יח, עמ' קכח-קמד.
- אפשר לכפות בן שהוא בעל אמצעים לשלם את הסכום שחסר למשפחה.
117. **הדר זקנים שיבה**. לקט מקורות על הזיקנה ביהדות לקורס והדרת. לוקט ונערך על ידי שלומית רוזן. אלון שבות, מדרשת אמונה ללימודי האשה והמשפחה היהודית בימינו, [תשנ"ח], 277 עמ', איורים. "לשימוש פנימי בלבד".
118. אחרי מילה סמלית יש למול ולברך שנית. הרב דוד טהרני, בהסכמת הרב שלמה יוסף מחפוד. **זכור לאברהם**, תשנ"ט, קלד-קלז.
- המליצו הרופאים לעשות מילה סמלית כדי שישאר להם עור הערלה לצורך ניתוח בעתיד, ימולו שנית כדין ובברכה.
119. בן לאב יהודי ואם גויה שנימול על ידי רופא גוי. הרב שאול ישראלי. **במראה הבוקר**, ג, 133.
- יטיפו ממנו דם ברית בלי ברכה, ואחר כך יטבול לשם גירות.
120. מילה בשבת של בן הנכרי שנולד מהזרעה מלאכותית, ואחיו התאום מת בסוף ההריון. הרב רפאל אייפרס, הרב שרגא פייביש שנייבלג. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' נ, עמ' קלב-קלה.

- לדעת הרב משה הלברשטם מירושלים אין מוחים במוהל אם ידחה את הברית למחרת.
121. מילה בשמיני לתינוק שנסתם צינור הדמעות שלו. הרב ישראל יעקב פישר. **אבן ישראל**, ח"ח, סי' סה, עמ' פא.
- אם הקדימו לתת לו תרופות למנוע התהוות דלקת-יכולים למולו בשמיני.
122. מילה בקרני לייזר לתינוק חולה המופליה. הרב שלמה שלוש. **ארחות**, 48, תשנ"ח, 31-34.
- מותרת, ואין צורך להמתין שיחליפו דמו או שיחדירו חומר קרישה מהוריד.
123. פריעה בכפפות ובמספריים ומציצה במכשיר, כשיש חשש זיהום איידס. הרב שאול ישראלי. **במראה הבזק**, ג, 197.
- כל אלו מותרים כשיש סכנת זיהום, ואין להסתפק בקינוח בלבד. -בעמ' 199 פסק שאין לברך על ברית שעושים הרופאים בגומפקא קלמפ או כל קלמפ אחר. - בעמ' 200 הורה ליהודי אוקלנד בניו זילנד כיצד ינהגו כשקשה להביא מוהל יהודי מאוסטרליה, ורוצים שימול רופא מחלל שבת. -בעמ' 203 פסק שיהודי שנימול כהלכה וזה נראה בעת קישויו אינו צריך מילה שנית, גם אם לעתים חוזר העור וחופה חלק מהעטרה.
124. נדבק הגיד לכיס, ואם ימולו עכשיו לא יוכלו אחר כך לתקן בניתוח. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' נב, עמ' קלו.
- הרב יוסף שלום אלישיב פסק שאפשר לדחות את המילה עד שיוכלו לנתח בגיל שלוש-ארבע. -בסי' נג עמ' קלז-קלח מנה את הדעות באיזה מספר של בילורובין צריכים לדחות את המילה, גם אם הרופאים אומרים שאין בזה סכנה. כשהרמה הגיעה למספר 20 דינו כחולה כל הגוף.
125. עברה הפלה מלאכותית אצל רופא, חזרה בתשובה ונולד לה בן. הרב עובדיה יוסף. **בני ציון**, א, תשנ"ה, לה-מה.
- למען השלום אין לה לספר לבעלה, ויפדה בנו בברכה.
126. ברכת אחר להפרשת תרומה על ידי אילם. הרב יעקב אפשטיין. **התורה והארץ**, ד, תשנ"ט, 329-333.
- רוב האחרונים חששו לדעת האור זרוע, שלא יתרום בברכת אחר אם אין הלה מפריש לעצמו.

ו. חולים ורופאים, השתלות

127. **חסדי אברהם.** החולה בהלכה. הרב אברהם יהושע השל פרידלנדר רב בית החולים מיימונידס בבורו-פרק. חלק ב. ברוקלין תשנ"ט, ל, שצב, יח עמ'.
128. **דברי סופרים.** ביאור על שולחן ערוך יורה דעה הלכות שמחות, עם הפנים, א-ב. הרב נחום יברוב. ירושלים תשנ"ט. על הלכות ביקור חולים, סימנים שלה-שלט, ח"א, עמ' א-כח. הביאור נחלק לשלושה: דברי סופרים, עמק דבר, בירור הלכה.
129. **דילמות רפואיות** ופתרון ההלכתי. עדי כהן. ירושלים, ארגון הצלה וחסד חיים ושלום, תשנ"ט, רנו עמ', הסכמות, הקדמות. מ"ח הרצאות פופולריות על בעיות ואירועים, ששודרו ברדיו 10 בשנת תשנ"ז בפינת הלכה ורפואה.
130. בעניני רפואה. הרב שלמה זלמן אירבך, לרבנים ולרופאים שונים. **מנחת שלמה**, ח"ב, סי' פב-פד, עמ' שיח-של.
- הנושאים: תרופות הרגעה לחולה בלי ידיעתו, קדימה במכשיר הנשמה, הקדמת עשיר להשתלת כליה מלאכותית, התנגדות לטיפול, דעת הרופא, נאמנות החולה, ניתוח פלסטי, ביקור חולים בטלפון, הוצאת ממון, תרופה נסיונית. כמו כן: הוצאת אבר ממת לחולה מסוכן וקביעת רגע המות; הנאה מאיברי המת על ידי השתלה.
131. **שושנת העמקים.** בעניני הלכה ורפואה. לעילוי נשמת הרבנית עליזה שושנה זילברשטיין. בני ברק, כולל הלכה ורפואה שע"י בית הרפואה מעייני הישועה, תשנ"ט, ח, שי עמ'. כולל: עלה לתרופה-ביאור המלבי"ם על הרמב"ם פרק ד' מהלכות דעות; ורפא ירפא-תשובות לרופאים מהרב יצחק זילברשטיין; בירורי הלכה בד' חלקי השו"ע מחברי הכולל.
132. **תרופות,** המדריך השלם. יעוץ מדעי: פרופ' דינה מיטס. תרגום ועריכה: ד"ר יצחק לוי ואסתי אנגל. תל-אביב, ספרי עליית הגג, תשנ"ב. המדריך השלם החדש. ירושלים, משכיל לדוד, תשנ"ט, 17, 495 עמ', הסכמות שלושה רבנים, הקדמה. בסוף: כללים לשימוש ברשימות התרופות הכשרות, שיש בהן שאלות, שאינן כשרות וחלביות. נערכו ע"י הכימאי ר' אברהם שלמה מאיר והרב יהודה א. שרשבסקי.
133. בענינים רפואיים. הרב יצחק זילברשטיין. **צהר**, ד, תשנ"ט, קפו-קצח.
- הנושאים: ניתוח חולה מסוכן בניגוד לרצונו; רופא תושב חו"ל מהו לרפא בא"י ביום טוב שני בן א"י; גילוי לציבור של תרופה סודית שביד רופא; שביתת רופאים.
134. עיונים בספר נשמת אברהם על עניני רפואה. הרב שמריה שולמן. **הפרדס**, ניסן תשנ"ט, 26-29.
- הערות וראיות לנושאים שונים הנידונים בספר.

135. מפתח מוער למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים בשנת תשנ"ד. הרב מאיר וונדר. **אסיא**, סג-סד, תשנ"ט, 177-214; הרב מרדכי הלפרין: רפואה והלכה בישראל, ציוני דרך תש"ח-תשנ"ח. 33-65.
המפתח כולל יג פרקים, 42 ספרים וכתבי עת, 241 ערכים.
136. **ספר הרפואות לגוף ולנפש**. לקט מהגמרא והזוהר ומספרי רבי נחמן מברסלב. הדרכה לחולה ותפילות מיוחדות. על 45 נושאים בסדר א"ב. הרב ידידיה בן שרה. (ירושלים תשנ"ט), 151 עמ', מבוא.
137. **סגולות נפלאות**, לרפואות ישועות והצלחות. ירושלים תשנ"ט, ו, נט עמ', הקדמה. פרק א: לרפואה.
138. קונטרס סגולות נפלאות. אחד הרבנים. **צהר**, ה, תשנ"ט, תנו-תפא.
פרק א: סגולות לרפואה, עמ' תנו-תסב.
139. דרכי האמורי ברפואה סגולית. הרב חיים יוסף גוטפרוינד. **צהר**, ה, תשנ"ט, שנב-שס.
רפואה סגולית שהוכח בודאי שהיא מרפאת-מותר לעשותה.
140. תפילה לרפואת חולה. הרב יוסף צבי אדלר. **המודיע**, י"ב שבט תשנ"ט, מוסף 2, י-יא.
לקט הוראות, עם נוסחי מי שברך.
141. מצות ביקור חולים. הרב צבי גרודזינסקי. **צהר**, ה, תשנ"ט, שמה-שמה.
גם בזמננו שהחולה שוכב בבית חולים וממלאים צרכיו, קיימת המצוה לבקרו ולבקש עליו רחמים.
142. מצות ביקור חולים. מרדכי שטובי. **פירות אילן**, ט, תשנ"ט, 249-253.
עבודת סיכום של תלמיד הישיבה התורנית-מדעית בר-אילן בתל אביב.
143. דיני ביקור חולים ודיני גוסס. הרב אהרן רוז. **שושנת העמקים**, רו-ריג.
לקט מהספר חיים וברכה של הרב שלום שכנא טשרניאק.
144. סודיות רפואית מול טובת הציבור לאור ההלכה. הרב שלמה שלוש. **ארחות**, 43, תשנ"ו, 44-46.
רופא היודע שראיתו של נהג לקויה יתרה בו, ואם לא ישמע חייב להודיע על כך לרשות הרישוי.
145. אם לציית לחוק ההולנדי שלא לטפל בחולה שחתם על טופס התנגדות. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' לה, עמ' עח-פ.
כופין את החולה לקבל תרופה ודאית שאין בה סכנה, והחולה לא יתבעת ויינזק. גדולי ירושלים התירו לסמוך על החוות יאיר, קלט, שיכול לעבור על איסור לא תעמוד על דם רעך בשב ואל תעשה אם עלול לאבד את פרנסתו.

146. גדר חיי שעה בהצלת האדם. הרב מרדכי אליהו. **ניצוצי אור**, 1, תשנ"ט, 25-33.
 ערוך על ידי הרב משה עמיאל לפי מאמרו בבטאון המאיר לארץ, 16-על
 חיבור בשבת של אבר שנקטע, השיבו הרופאים אברהם סופר אברהם ואברהם
 שטיינברג, 34-38.
147. התנגדות הורים לניתוח בנם. הרב שמואל קפלן. **ארחות**, 42, תשנ"ה, 46-50.
 רופאים חייבים לנתח כשזה לטובת התינוק גם אם ההורים מתנגדים.
148. ניתוח שהצלחתו מוטלת בספק. הרב משה יוסף ריזל. **שושנת העמקים**, רמ-רמד.
 הוראות אם לבצע את הניתוח או לא.
149. ניתוחים פלסטיים לאור ההלכה. חיה שניצר (וייס). **מורשתנו**, יב, תשנ"ח,
 211-215.
 סקירת דעות הפוסקים בשאלה זו במצבים השונים.
150. דיווח אמת לחולה. הרב שמואל קפלן. **ארחות**, 45, תשנ"ז, 57-59.
 אי אפשר לקבוע בזה כלל מוחלט, והכל תלוי בפרטי החולה והמחלה.
151. תקציר תשובות על הנוטה למות. הרב זלמן נחמיה גולדברג. **אסיא**, סג-סד,
 תשנ"ט, 6-8.
- הצגת בעיה על ידי ד"ר סודי נמיר: הארכת חיי החולה הסופני, רשות או
 חובה. 9-17. פרופ' אברהם שטיינברג: כללים הלכתיים להתנהגות רופא
 ביחידה לטיפול נמרץ, עם חוזר המנכ"ל-משרד הבריאות. 18-32. הרב
 מרדכי הלפרין: רפואה והלכה בישראל, ציוני דרך תש"ח-תשנ"ח. 33-65.
152. המתת חסד בהלכה. בנימין אברמובסקי. **פירות אילן**, ט, תשנ"ט, 92-95.
 עבודת סיכום של תלמיד הישיבה התיכונית-מדעית בר-אילן בתל-אביב.
153. זמן יציאת נשמה. הרב ישראל יעקב פישר. **אבן ישראל**, ח"ח, סי' לג, עמ' לט.
 דיון בדברי הפוסקים העוסקים בזה.
154. ניתוק חולה ממכונת הנשמה מלאכותית. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**,
 ח"ב, סי' ס, עמ' קנז.
- ממכתבם של פוסקי זמננו נדחו דבריו של הרב חיים דוד הלוי בספרו
 עשה לך רב, ח"ט, עמ' רכו.
155. השתלת לב שניטל מתורם שלא כדין. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב,
 סי' לו, עמ' פ-פא.
- מותר להשתמש בלב וכדומה שהוצא על ידי הכירורגים ממת קליני.
156. העדפת דרך טיפול אחת על חברתה. הרב לוי יצחק הלפרין. **עטרת שלמה**, ד,
 תשנ"ט, מז-נח.

- יש להעדיף בגידול במח טיפול כימותרפי שסיכוי 60% אבל אינו גורם נזק, על פני הקרנות בהן הסיכוי 100% אבל יש חשש סביר מאד שישאר כל חייו פגוע מח.
157. ניתוח בניגוד לרצון החולה. הרב שאול ישראלי. **במראה הבזק**, ג, 205.
- הוראות כיצד לנהוג כשסירובו נובע מחשש לאובדן כח גברא.
158. תרפיה גנטית. הרב יעקב וינר. **שושנת העמקים**, רעא-רעד.
- לדעת הרב יוסף שלום אלישיב כל החלפת גנים לרפואה מותרת, אבל לא לצורך שיפור ויפוי.
159. תרומת איברים להצלת חיים. הרב שלמה גורן, למר מנחם סבידור. **אסיא**, סה-סו, תשנ"ט, 20-21.
- מותר ומצוה לתרום כליות וקרניות עינים אחרי הפטירה, על מנת שיושתלו מיד ולא יאוחסנו בבנק איברים.
160. תרומת איברים. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' סה, עמ' קסד-קסה.
- בהרצאה לפני גויים או חילונים אפשר להודיע שתרומת איברים מותרת לכל אדם כולל לגוי. בצינעה יכול כל אחד להחליט אם יכול להשתמש מבלי לגרום לאיבה.
- (פרטי ההלכות אם מן הראוי לתרום, ואם אפשר ליטול מאחד שאינו בן דעת או קטן).
161. תרומת כליה להצלת קרוב. הרב שלמה שלוש. **ארחות**, 41, תשנ"ד, 26-29.
- אין חיוב אבל מותר ומצוה לתרום כליה להצלת קרוב, כי הסיכון אפסי ואת הצער חייב לסבול.
162. השתלת כליה מאח לאחותו. הרב ישראל יעקב פישר. **אבן ישראל**, ח"ח, סי' קה, עמ' קמג-קמה.
- אינו חייב להישמע ללחץ ההורים, ולסכן עצמו כדי להציל את אחותו.
163. סוגיות במכירת כליה מן החי להשתלה. ד"ר חוה טבנקין. **אסיא**, סג-סד, תשנ"ט, 74-93.
- לפי המשפט העברי ניתן להתיר בתנאים מסוימים מכירת כליה מתורם חי.
164. השתלת קרנית. הרב יוסף זילברפרב. **ארחות**, 37, תשנ"ב, 33-34.
- המקל ליטול קרנית מאינו יהודי להשתלה ביהודי יש לו על מי לסמוך.
165. עניני תרומת דם. הרבנים יוסף שלום אלישיב וחיים פנחס שינברג. **צהר**, ה, תשנ"ט, שמט-שנא.
- תשובות לשאלות ארגון לב מלכה על המצוה שבדבר, נזק, צניעות, ונטילת ידים.

166. אם יכול עורך דין לסדר צוואה למי שמבקש שאם יהיה חולה קשה ינתקוהו מהמכשירים. הרב נתן אורטנר. **יד נתן**, ח"ב, סי' יג, עמ' סט.
מחמת כמה טעמים יש להתיר עריכת צוואה כזו.
167. **אם הבנים שמחה**, הדרכה רפואית באספקלריה יהודית להורים בראשית דרכם. בלומה רוטנר, מדריכת נשים לקראת לידה, ראש ארגון תמר שע"י בי"ח מעיני הישועה. בני ברק, שם עולם, תשנ"ט, 6, 248 עמ', הסכמות, תמונות, תרשימים. מהדורה נוספת (בתש"ס) בלי שם עולם.
168. כפית ניתוח קיסרי להצלת הילוד. הרב יצחק זילברשטיין. **אסיא**, סה-סו, תשנ"ט, 9-12.
- הכללים מתי כופים לנתח להצלת העובר, או כאשר ייפגע כושר ההולדה של האשה.
169. הצלת עובר בניתוח מידי כשאמו מתנגדת. הרב מיכאל שאול רויטנברג. **עטרת שלמה**, ד, תשנ"ט, קפד-קצד.
- חייב הרופא להציל את העובר, והניתוח כיום אינו נחשב אפילו כספק סכנה.
170. ניתוח קיסרי לאחר מות מוחי של האם. פרופ' יעקב בזק. **אסיא**, סה-סו, תשנ"ט, 13-19.
- פסק דין בבית המשפט המחוזי להתיר לנתח גם מבלי למנות אפוטרופוס.
171. ניתוח מתי נכרים. הרב יהודה דוד בלייך. **עיונים במשפט עברי ובהלכה**, תשנ"ט, 129-154.
- דין אם שייכים בהם איסורי הנאה מהמת וניוולו, ולפחות מדרבנן.
172. ניסויים רפואיים בבני אדם. פרופ' שמעון גליק. **אסיא**, סג-סד, תשנ"ט, 66-73.
- סקירת הבעיות והמצב בארץ ובעולם.
173. ניתוח פלסטי ליפות את עצמו. הרב שלמה שלוש. **ארחות**, 45, תשנ"ז, 53-55.
- מותר לגבר לעבור ניתוח כזה כדי למצוא עבודה, וכן אשה אפילו נשואה כדי להתחבב על בעלה.
174. הוצאת קוצב לב מחולה אחרי פטירתו. הרב שמואל קפלן. **ארחות**, 36, תשנ"ב, 25-26.
- פוסקי זמננו מתירים אם החולה לא שילם עבורו, שאם כן אזי הוא רכושו. יש חיוב קבורה של עין.
175. איסור טומאת כהן. הרב דוד טהרני. **שמחת יצחק**, 2, תשנ"ט, ד-טו.
כולל הלכות הנוגעות לרופאים ולחולים כהנים בבתי חולים.

176. עגלת נפטרים מיוחדת הפותרת בעיות טומאת פתחים במרכז הרפואי רמב"ם. הרב שמואל קפלן. **ארחות**, 39, תשנ"ג, 46-49.
- ביצוע הצעת הרב לוי יצחק הלפרין המבוססת על יסודות ההלכה.
177. כניסת כהנים לבתי חולים. הרב שמואל ווזנר. **תחומין**, יט, תשנ"ט, 323-326. הרב שלמה כהן-דורס. 327-334.
- עריכה מחודשת והוספות לתשובות ר"ש ווזנר מתשמ"ג לרב ישראל רוזן, ונדפסו בספרו שבט הלוי, ח"ה, סי' קפד.
178. כהן ולימוד רפואה. הרב שלמה שטרן. **ארחות**, 39, תשנ"ג, 51-53. אין אפשרות להקל באיסור טומאת כהנים.
179. אשת כהן מעוברת. הרב ישראל יעקב פישר. **אבן ישראל**, ח"ח, סי' עז, עמ' קג. יכולה ללדת היכן שתרצה, מבלי לעשות בדיקת אולטרה-סאונד שאינה מבררת בהחלטיות. -בסי' עז התיר לפתוח קבר, כדי לקבור בו את הרגלים שהגיעו מאוחר יותר מבית החולים בארצות הברית.
180. יולדת הפוחדת ודורשת שבעלה הכהן ישהה עמה בבית החולים בו יש חדר מתים. הרב שאול ישראלי. **במראה הבזק**, ג, 204. מותר להיענות לה ליתובי דעתא, ואף להחזיק את ידיה בכפפות להרגיעה.
181. טומאה של כהן לאבר מן החי במקום סכנת אבר. הרב מרדכי אליהו. **המאיר לארץ**, 24, תשנ"ט, 9-15.
- יש להקל לכהן לקחת כף יד או אצבע שנקטעו לבית החולים לחברם, ואם אפשר על ידי אחר תבוא עליו ברכה.
182. חולת דכאון בטיפול פסיכיאטרי שיש חשש שהתאבדה. הרב שאול ישראלי. **במראה הבזק**, ג, 115. לפי הנסיבות אין לדונה כמאבדת עצמה לדעת, ויקברוה כרגיל.
183. הקפאת המת וקבורתו בתא הקפאה. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' סא, עמ' קנח-קנט.
- בתשובתו לאסור מביא את תשובת הרב זלמן נחמיה גולדברג לחולה סרטן שרצה להקפיא את עצמו לפני המות, שזה איסור חמור של רצח או התאבדות.
184. חיוב קבורה בשליא. הרב חיים אוברלנדר. **אור ישראל**, טז, תשנ"ט, קצב-קצג.
- יש לבקש מבית החולים למסרה לקבורה, ולא שיתנוה לתעשיית תמרוקים או תרופות.
185. קבורת כליה שהוסרה בניתוח. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' סג, עמ' קס.

אין חובה לקבור אבר מן החי שאינו מטמא. -בסי' סד עמ' קסא-קסב פסק
להתיר לכהן להיטמא לאביו שקטעו לו בחייו את האצבע הקטנה שברגל.

ז. אישות, הפריית

186. בענינים רפואיים. הרב שלמה זלמן אוירבך. **מנחת שלמה**, ח"ג, סי' קג, עמ'
כא-כה.

הנושאים: מניעת פריה ורבייה בחולה במחלה תורשתית; סיוע של רופא
מרדים להפלת עובר; ניתוח נפל אחרי מותו; פצוע דכא מחמת חולי
ובנתגייר; ניתוח הערמונית; סירוס; בדיקת שכבת זרע לצורך רפואה;
הזרעה מלאכותית לפנויה.

187. הפריה ברחם פונדקאית. הרב שלמה שלוש. **ארחות**, 39, תשנ"ג, 31-38.

יש לקבל את דברי הבעל המסרב להפרות את זרעו באם פונדקית.

188. ארכיאולוגיה גנטית. דרור רוזנגרטן, קרל סקורצקי, חיים בן-עמי. **בדד**, 9,
תשנ"ט, 29-47.

ניתן לעקוב אחר יחוס הכהנים באמצעות דנ"א של האבות, אבל קביעת
הזהות בהלכה היא רק על ידי הנולד מרחם האם.

189. בדיקת רקמות לענין קביעת אבהות. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי'
עג, עמ' קפ-קצא.

אין להוציא את בנו מחזקת כשרותו, כשיש אפשרות רחוקה שאכן הוא
בנו למרות כל הבדיקות.

190. בדיקת רקמות להכרת אבהות. הרב דוד לבנון. **ארחות**, 44, תשנ"ו, 41-45.

מסקנות ההלכה אם רצוי לעשותה ואם סומכים עליה.

191. דיני פצוע דכא. הרב שלמה צדוק. **בארות שלמה**, אה"ע ח"א, סי' ה, עמ' נה-סב.

סיכומים להלכה בסוגים השונים של פצוע דכא.

192. ספק פצוע דכא. רבי יקותיאל יהודה הלברשטם, לרב יעקב לנדא, בתשכ"ה.
דברי יציב, אה"ע, סי' טז, עמ' לט-מג.

מצטרף לשואל להתיר מי שחסרה לו הביצה הימנית, ואת השמאלית
המובלעת הוריד הרופא למקומה. -בסי' יח, עמ' מג-מו, השיב בתשל"ב
לרב משה נתן נטע למברגר, על מה שהתיר פצוע דכא שרופאים כרתו את
ביצתו הימנית מחמת חולי.

193. סירוס אשה במקום סכנה. רבי יקותיאל יהודה הלברשטם, בתשל"ו. **דברי
יציב**, אה"ע, סי' כט-ל, עמ' פו-צ.

כשסכנה היא לה להתעבר ינתח לה לסרסה, ואל יסתפק בהנחת טבעת.
כשהרופא רואה באמצע ניתוח קיסרי שעליו לסרסה, אל יעשה זאת בלי
הסכמתה.

194. תרופות למי שאין לו כח להוליד להחלישו יותר. הרב ישראל יעקב פישר. **אבן ישראל**, ח"ח, סי' פ, עמ' קח.
- מותר לתת לו כוס של עקרין לסירוס לזמן כדי שיוכל להוליד.
195. איסור סירוס לעכו"ם. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' עד, עמ' קצא-קצד.
- יש למנוע מבן נח השומר ז' המצוות למסור בהמתו לסירוס, וכן השיב הרב מאיר יוסט. הרב ישראל מאיר לוינגר מביא צדדים להקל.
196. מניעת הריון במקום חשש סכנה. רבי יקותיאל יהודה הלברשטם, לרב דוד טאוב, בתשכ"ט-תשל"ב. **דברי יציב**, אה"ע, סי' לא-לב, עמ' צ-צא.
- מעולם לא התיר בחסימת גומי, ולכל היותר למרוח משחה שמקלקלת, או לשטוף אחר כך בפורשים עם קצת חומץ. עדיף יותר כדורים דרך הפה אם אין בהם נזק.
197. שיבוט ותיכפול בני אדם. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' סו, עמ' קסז-קעב.
- סקירת הבעיות ההלכתיות הכרוכות בפעולה זו.
198. השיבוט בהלכה. הרב יעקב אריאל. **שנה בשנה**, תשנ"ט, 218-211.
- אין להיחפז בפיתוח השיבוט, אם כי אין למונעו לגמרי.
199. הפריה בדרך חוץ גופית, כשהחומר של התורמת משביח ומקיים את הביצית של האם הביולוגית. הרב אליהו בקשי דורון, לרב רצון ערוסי. **שרידים**, יח, תשנ"ט, ז-יג.
- יש לאסור הפרייה כזו בה יש ספק מי מהשתים היא האם.
200. דינו ומעמדו של הנולד מהזרעה מלאכותית. הרב אליעזר חיים טוקר. **עטרת שלמה**, ד, תשנ"ט, צט-קכה.
- סיכום הדעות מהו יחוסו, אם יש בו קיום מצות פריה ורביה, או איסורי ממזר ובן הנדה.
201. אם תוכל אחות לסייע להריון של אשה מבוגרת בהפריה מלאכותית. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' סט, עמ' קעד-קעז.
- פרטי ההלכות של הנולד מהפריה מלאכותית.
202. דין הנולד מאם פונדקאית. הרב אביעד אברהם קורצטג. **עטרת שלמה**, ד, תשנ"ט, קעג-קפג.
- דיון בקביעת לאומיותו, קרוביו וירושת אמו.
203. השמדת ביציות מופרות. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' עז, עמ' קצט-רב.

- לדעת הרב משה שטרנבוך מותר, כי האיסור רק ברחם, עושים בדרך גרמא, ולפני ארבעים יום.
204. זרע מוקפא. הרב שאול ישראלי. **במראה הבזק**, ג, 209-207. פרטי ההלכות של הבעלות עליו ומעמדו ההלכתי.
205. הפריה מלאכותית מתורם זר. הרב שאול ישראלי. **במראה הבזק**, ג, 210. הוראות כיצד לנהוג כשמפרים מתורם גוי, ומה דינו של הולד.
206. הורים שכולים המבקשים לשוב למעגל הפוריות באמצעות הפריה חוץ-גופית. רבקה רייכר-עתיר. **אסיא**, סה-סו, תשנ"ט, 31-43. מחקר שזכה בפרס על ההיבטים הנפשיים והחברתיים.
207. רוצה להחזיר גרושתו כדי להשלים קיום פריה ורביה ולחנך בניה, אלא שבינתים כרתו הרופאים את רחמה מחמת מחלה. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' סז, עמ' קעב-קעג. רבני זמננו הורו שעדיף לשאת אשה אחרת המסוגלת ללדת.
208. משל משלו חכמים באשה. פרופ' יהודה לוי. **אסיא**, סג-סד, תשנ"ט, 169-176. תיאור מבנה איברי ההולדה על פי התלמוד לפי פירוש רש"י, עם ציורים.
209. התפתחות סימני מין משניים במהלך ההתבגרות. ד"ר דניאל מלאך. **אסיא**, סג-סד, תשנ"ט, 151-168. תיאור הופעת הסימנים בחז"ל, עם הקבלה לידע שבימינו.
210. בדיקת דם לחיפוש גנים לקויים בזוג העומד להתארס. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' עא, עמ' קעט-קפ. אין איסור בבדיקה זו, ואם נמצאו מומים בבדיקה יש לייעצם לא להינשא או להתגרש.
211. **דיני יחוד במרפאה**. בני ברק, קופת חולים לאומית, תשנ"ט. כתב תלמיד חכם בעיר בברכת הרב שמואל וזנר והרב נסים קרליץ. ראשונה בסדרת חוברות בשאלות בריאות והלכה.
212. דין יחוד בבני אדם מחוסרי הכרה. הרב יצחק שמואל שכטר, לרב אפרים פישל שטיין. שו"ת **ישיב יצחק**, ח"א, סי' לח, עמ' רסט-רפו. פרטי ההלכות כיצד לנהוג באופנים השונים.
213. קבלת חבר לקהילה, מי שעשה ניתוח ליהפך מזכר לנקבה וחוזר בתשובה. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' עט, עמ' ריה-רכ. מכלול הלכותיו לגבי ניתוח חוזר, חיובו במצוות, מקומו, לבושו וטהרתו.

ח. נישואין וגירושין

214. נישואי בת דודתו. רבי יקותיאל יהודה הלברשטם, לרב אברהם אליקים גצל שיף, בתשל"ג. **דברי יציב**, אה"ע, סי' ז-ח, עמ' יב-יד.
- מנהג כל ישראל לקחת בת אחיו ובת אחותו מבלי לחשוש לדעת הרופאים, ומהיות טוב יעשו בדיקות דם אצל הרופא.
215. אונאה בשידוכים. רבי יקותיאל יהודה הלברשטם. **דברי יציב**, אה"ע, סי' טו, עמ' לה-לז.
- בת גדולים שנתפתתה פעמיים לכשר לה, ונפלה שנים רבות למרה שחורה עד שחשבה להתאבד, ולדעת הרופא צריכה להינשא, יכולה להעלים את עברה מבחור מאמין שישאנה, ורופא יוכל לחבר בתוליה אם אפשר.
216. חלה אבי הכלה במחלה ממארת, ורוצים לזרו את החתונה שתהיה חופת נדה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ג, סי' כב, עמ' קפד-ר.
- פירוט ההלכות אימתי אפשר להקדים את החתונה, ומתי לא.
217. מצות עונה במי שחלה באידס. הרב אברהם יפה-שלזינגר, לרב אשר סיכוני. **באר שרים**, ח"ה, סי' מט, עמ' קפה-קפח.
- בעל תשובה שנחלה באידס ובביתו הרבה ילדים-אין להתיר לו לשמש בכיס, אלא יפרשו וידרוש ברופאים. אם האשה תתבע גט יש להצדיקה, ואולי אף להחליט שאלו קידושי טעות.
218. קידושי איטר. רבי יקותיאל יהודה הלברשטם. **דברי יציב**, אה"ע, סי' נג, עמ' קלז-קמב.
- יקדש בימין שלו, אבל בחליצה בימין כל אדם או בשתי הידים.
219. ברכת אירוסין לחתן או כלה חרשים. הרב ישראל פסח פיינהנדר, לרב משה קופשיץ. **אבני ישפה**, ח"ג, סי' קה, עמ' קפד.
- ספק אם יש לברך, ועל כן אל למסדר קידושין לברך.
220. מעמד החרש המתקשר בשפת הסימנים. הרב אלישע אנצ'לוביץ. **מעגלים**, ב, תשנ"ט, 91-112.
- דינו כבר דעת בין לקולא בין לחומרא. באמצעות שפת הסימנים יכול לקיים את כל המצוות חוץ מחליצה.
221. קידושי חרש. הרב זלמן נחמיה גולדברג. **בית אהרן וישראל**, פב, תשנ"ט, ס-סד. הרב שרגא פייבל רוזנבוים. פג, קכה-קלג.
- יש להכין אותם להבין ענין הקידושין, ואפשר גם בכתב.
222. קידושי חרש. הרב שמואל פנחסי. **מנחת שמואל**, ח"ב, סי' ט, עמ' רכד-רכט.
- בירור סדר הקידושין של חתן וכלה חרשים.-בסי' טו עמ' רנג-רנו דן בחיוב הבעל ברפואת אשתו.-בסי' כה עמ' רצו-שב עוסק בגדרי שוטה.-

- בסי' כז עמ' שז-שיא פוסק בשאלת גירושין של אשה שהיא עתים חלומה ועתים שוטה.
223. חופה של אשה חולנית ביותר. הרב שלמה צדוק. **בארות שלמה**, אה"ע, ח"א, סי' סא, עמ' רעט-רפא.
- לדעת הרא"ש חופה שאינה ראויה לביאה אינה חופה.
224. תענית חתן וכלה ביום החופה ובמקום חולשה. רבי יקותיאל יהודה הלברשטם, לרב פנחס וידר. **דברי יציב**, אה"ע, סי' עב-עג, עמ' רח-רי.
- אסור לחתן חלוש להתענות כדי שלא יבוא לביטול המצוה, אלא שיזהר מדבר המשכר.
225. כתובה חדשה לאשה שנשתנה שמה אחרי נישואיה. הרב יצחק שמואל שכטר, לרב חיים קרייזוירט. **ישיב יצחק**, ח"א, סי' מא, עמ' רצג-רצו.
- הוסיפו לה שם מחמת חולי ואינה נקראת בשם זה, אין צורך לכתוב כתובה חדשה.
226. ביטול מזונות למי שהחזק כבנו. בדיקת רקמות להכרת אבהות. הרב דוד לבנון. **שורת הדין**, ה, תשנ"ט, ע-צד.
- כללי הנאמנות של בדיקת רקמות, ואם על בית הדין להמליץ לעשות בדיקה כזו.
227. נשתתית אחרי נישואיה ומאושפזת כשלוש שנים בבית משוגעים. הרב עזרא עטיה. **עלה עזרא**, סי' יב, עמ' לו-לז.
- נתיאשו הרופאים מאפשרות הבראתה, יכול בעלה לישא אחרת לטפל בילדים, כי שבועת הכתובה לא היתה על דעת שיארע כך.
228. היתר נישואין למי שאשתו חולת רוח. הרב חנוך הניך פדווה ובית דינו, בתש"ך. **חשב האפור**, ח"ג, סי' פט, עמ' נז.
- הואיל ומחלתה קשה ומאושפזת בבתי חולים, מותר לו לשאת אשה על אשתו.
229. גירושי אשה ההולכת בבגדים מהודקים בגלל בעיות פסיכולוגיות. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' פו, עמ' רלד.
- לא יגרשה בגלל בעיותיה, אף כי יש בזה משום פריצות ועוברת על דת יהודית.
230. גירושי אשה המאושפזת בבית חולים לחולי נפש. הרב צבי יהודה בן יעקב. **משפטיך ליעקב**, ח"ג, תעג-תפב.
- פסק דין לאישור הגט שניתן למאושפזת, מכיון שהיא יודעת לשמור עצמה וגיטה.

231. תבעה גט בטענה שבעלה חולה רוח ומכה אותה באכזריות. הרב רפאל אייפרס. **ושב ורפא**, ח"ב, סי' פט, עמ' רנז-רנט.
- טענות האשה לא הוכחו וגם לא התרו בבעל, על כן אין לכופו לגרשה.
232. חיוב בעל עקר בגט. הרב חיים שלמה שאנן. **שורת הדין**, ה, תשנ"ט, רכד-רכט.
- מכיון שסיכוייו להוליד קלושים, מתקבלת טענתה שרוצה ילד בדרך הטבע ולא בהפריית מבחנה. הבעל חייב לתת לה גט, ועד אז ישא במזונותיה.
233. מסירת גט לאשה כדי שלא תזדקק ליבם קטן. הרב שלמה שלוש. **ארחות**, 40, תשנ"ד, 24-27.
- לקה הבעל במחלה ממארת וקיצו קרב, אפשר לגלות לו בהדרגה את מצבו, ולבקשו לתת גט על תנאי שאם ימות לא תצטרך אשתו להמתין לילד בן ארבע. תוכל להתאבל עליו, ובלבד שלא תלבש שחורים.
234. יבם שנקטעה רגלו. רבי יקותיאל יהודה הלברשטם, לרב יוסף שלום אלישיב, בתשל"ה. **דברי יציב**, אה"ע, סי' קיד, עמ' רצז-ש.
- אינו מסכים עמו שיחלוץ בשתי רגליו, וסובר שעדיף ליבמה ולגרשה תיכף אפילו בעל כורחה, ואע"פ שעברה ניתוח להוצאת האם שלה.
235. יבום כשניטל האם של היבמה ואי אפשר לחלוץ. הרב יצחק שמואל שכטר, לרב יוסף מנחם דייטש. **ישיב יצחק**, ח"א, סי' מד, עמ' ש-שז.
- סיכום השיטות איך ינהגו כשמחלות שונות מונעות חליצה רגילה.
236. בן טריפה אם פוטר את אמו מחליצה ומיבום. הרב צבי פסח פרנק. **צהר**, ד, תשנ"ט, לח-מ.
- כשנרצח קדוש בפרעות תרצ"ו בצפת עם ג' ילדיו, ובת אחת נפצעה אנושות בריאתה אבל חיתה עירנית עוד יממה, דנו גדולי הדור לפטור את אמה מחליצה ומיבום.

ט. נזיקין

237. הזמין תור אצל רופא ולא בא. הרב צבי יהודה בן יעקב. **משפטיך ליעקב**, ח"ג, רפד-רפו.
- ביטל ביקור שלא מחמת אונס חייב לשלם לרופא, לא כל השכר רק כפועל בטל.
238. מי צריך לשלם עבור אמבולנס שהוזמן לעצירת דם של חבירו, ועד שהגיע נחבש ונעצר הדם. הרב נתן קסלר. **שושנת העמקים**, רעה-רעז.
- הרב יצחק זילברשטיין הורה שיש לחייב את החולה רק אם לא מיחה בידי המזמינים.

239. ילד מוגבל מאומץ המשמיע צעקות ומפריע למנוחת השכנים. הרב צבי שפיץ. **ארחות**, 46, תשנ"ז, 66-61.
- פרטי ההלכות באלו רעשים שאין השכנים יכולים לסבול מחאתם מתקבלת.
240. תביעת הרחקת נזקי עצי גינה משכן הסובל מאלרגית פריחה. הרב שלום מרדכי סגל. **צהר**, ו, תשנ"ט, רמג-רסח.
- מדינא אי אפשר לכופו לקצוץ האילן, אך ממידת חסידות יש להיכנס לפנים משורת הדין, ולפחות להרשות לשכן לקוצצו.
241. שכר בית לזמן קצר, ונאלץ לעזוב בגלל מחלת הוריו. הרב יצחק שמואל שכטר, לר' נפתלי צבי מרמורשטיין. **ישיב יצחק**, ח"א, סי' נג, עמ' שסא-שסד.
- כשהשוכר טרם שילם ואירע לו אונס כה גדול, פטור מלשלם.
242. רשלנות רפואית. הרב זלמן נחמיה גולדברג. **תחומין**, יט, תשנ"ט, 322-317.
- בירורים אם יש על הרופא שטעה עונש בדיני אדם או בדיני שמים, ואם ניתן מדינא דגרמי לחייבו לשלם.
243. נהג שדרס כלב בשגגה, אם חייב להביא לו רופא וטרינרי. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ג, סי' קב, עמ' קעט-קפ.
- אינו מחויב לטרוח או להוציא הוצאות לצער בעלי חיים.
244. חיוב ריפוי בחובל בחבירו. הרב חנוך הניך קרלנשטיין. **צהר**, ה, תשנ"ט, שלא-שלו.
- בירור דעות הראשונים בנושא זה.
245. אם אסור עכו"ם לחבול בעצמו. הרב יצחק שמואל שכטר, לרב חיים יעקב שורץ. **ישיב יצחק**, ח"א, סי' נד, עמ' שסד-שעו.
- לפי שלוש שיטות האיסור רק בישראל, ולדעה רביעית גם עכו"ם אסור.
246. לא תעמוד על דם רעך-הדין והחוק. ד"ר מרדכי הלפרין. **אסיא**, סה-סו, תשנ"ט, 8-5.
- דיון במשמעות החוק עם דברי ההסבר להצעת החוק של חבר הכנסת חנן פורת.
247. איסור הסתכנות ומגבלותיו. הרב אוריאל בנר. **אסיא**, סה-סו, תשנ"ט, 30-22.
- לדעת רבי יהודה הלוי בספר הכוזרי.

מקור: אסיא עג-עד עמ' 183-145 (2004)